

Подано до редакції: 05.02.2025

Прийнято після рецензування: 30.04.2025

Затверджено до друку: 01.05.2025

Опубліковано: 30.06.2025

УДК 373.5.016:811]-047.22

<https://doi.org/10.32405/2411-1309-2025-34-412-426>

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ 7-9 КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Ігор Горошкін,

кандидат педагогічних наук, завідувач відділу навчання іноземних мов,

Інститут педагогіки НАПН України

<https://orcid.org/0000-0003-2694-458X>

igorgoroshkin@gmail.com

У статті актуалізовано проблему визначення психолого-педагогічних засад формування ключових компетентностей учнів 7-9 класів у процесі навчання англійської мови. Акцентовано, що формування будь-якої компетентності доцільно розглядати в психолого-педагогічному контексті, оскільки компетентність є особистісним надбанням. Здійснений аналіз джерельної бази засвідчує важливість урахування досліджень із вікової психології, що дають змогу увідповіднити вправи і завдання з віковими особливостями учнів 7-9 класів для формування ключових компетентностей на уроках англійської мови. Результати анкетування учнів дали змогу визначити інтереси учнів щодо навчання іноземної мови. Розглянуто визначені Державним стандартом базової середньої освіти вміння і ставлення, що є складниками одинадцятих ключових компетентностей, і орієнтиром для добору відповідних методів і прийомів, що мають компетентнісний потенціал. Через спостереження за освітнім процесом у закладах загальної середньої освіти, бесіди з учителями англійської мови визначено ефективні методи і прийоми формування тієї чи тієї ключової компетентності. Особливу роль приділено методу проєктів, що сприяє збагаченню словникового запасу учнів, розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності, комплексному формуванню ключових компетентностей.

Ключові слова: психолого-педагогічні засади, вікові особливості, ключові компетентності, англійська мова, учні 7-9 класів.

Постановка проблеми. На поточному етапі розвитку української освіти важливе значення має компетентнісний підхід, що передбачає впровадження новітніх освітніх технологій і методик, спрямованих на практичну підготовку здобувачів освіти, що відповідає вимогам оновленого Державного стандарту базової середньої освіти, який визначає 11 ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості.

Модельні навчальні програми з іноземних мов для закладів загальної середньої освіти акцентують увагу педагогів на реалізації завдань, визначених стандартом, роз-

виткові компетентнісного потенціалу мовно-літературної галузі, формуванні в учнів ціннісних орієнтирів. У цьому контексті особливої значущості набуває вивчення англійської мови як потужного засобу формування ключових компетентностей. Ідеться не лише про розвиток мовленнєвих навичок, а й про створення сприятливих умов для формування критичного мислення, інформаційної грамотності, уміння працювати з інформацією, працювати в команді, розв'язувати проблеми, приймати рішення, орієнтуватися в мультикультурному середовищі. Англійська мова є універсальним інструментом інтегрування знань з інших освітніх галузей, що має значний потенціал для формування ключових компетентностей. Отже, назріла потреба у виокремленні напрямів формуванню ключових компетентностей учнів у процесі навчання англійської мови, розробленні методичного супроводу для забезпечення системності іпроцесу.

Аналіз останніх досліджень. Методика формування ключових компетентностей учнів 7-9 класах на уроках англійської мови спирається на психолого-педагогічні дослідження, насамперед вікових особливостей здобувачів освіти, оскільки кожен віковий етап характеризується певними особливостями розвитку мотивації, інтересу, пізнавальних можливостей, психологічних механізмів пам'яті, мислення, мовлення, емоційного світу, формування самостійності. Вивчення психологічних особливостей підлітків завжди перебувало у фокусі уваги психологів (І. Бех, І. Булах, М. Варій, В. Доротюк, О. Жизномірська, З. Зеленська, В. Моляко, О. Пасека, Ф. Подшивайлов, С. Ройз, І. Синиця, О. Сергєєнкова, О.Столярчук та ін.). Про актуальність і важливість проблеми свідчить і той факт, що до її розв'язання активно долучилися такі міжнародні організації, як ОЕСР, PISA, щоб максимально врахувати пізнавальні можливості, здатності, здібності учнів для побудови ефективної освітньої системи. Погоджуємося з О. Пасічником, що «неможливо будувати «нову освітню реальність», ігноруючи психологічний портрет сучасного учня, на формування якого комплексний вплив здійснюють соціокультурне середовище, рівень технологізації повсякденних процесів, а також запити сучасного суспільства» (Пасічник, 2023)

Вивчення педагогічних студій свідчить про підвищений інтерес науковців до проблеми реалізації в освітньому процесі компетентнісного підходу як ключового елемента реформування української системи освіти. Значний внесок у розроблення педагогічних засад компетентнісного підходу зробили Н. Бібік, О. Локшина, О. Ляшенко, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, О. Топузов та інші. Їхні праці сприяли визначенню структури та змісту ключових компетентностей, які мають бути сформовані у здобувачів освіти.

У контексті навчання іноземних мов, зокрема англійської, дослідники (В. Буренко, Д. Вороніна, О. Пасічник, Т. Полонська, В. Редько, О. Чиханцова та ін.) зосереджують увагу на особливостях формування предметної іншомовної компетентності. Вони підкреслюють важливість інтеграції мовних навичок із ключовими компетентностями та наскрізними вміннями. В. Буренко визначає напрями трансформації змісту навчання іноземних мов відповідно до компетентнісної парадигми, зокрема: «дидактичне переосмислення навчального матеріалу під кутом зору його доцільності, доступності; визначення зв'язків навчального матеріалу з життєвою практикою; забезпечення активізації мовного і мовленнєвого матеріалу в різних видах мовленнєвої діяльності через

умотивованість навчальних операцій і дій, використання оптимальної системи вправ і завдань, методично доцільних дидактичних засобів...» (Буренко, 2018, с. 2). Потенціал уроків іноземної мови для формування міжкультурної компетентності розглядає В.Бойчук (Бойчук, 2024). Проте, незважаючи на наявність значної кількості досліджень, існує потреба в подальшому розробленні ефективних методик формування ключових компетентностей у процесі навчання англійської мови, особливо на предметному циклі освіти. Це зумовлює необхідність обґрунтування психолого-педагогічних засад формування ключових компетентностей, які сприяли б усебічному розвитку учнів і підготовці їх до життя в сучасному світі і стали орієнтиром для вчителів у процесі добору методів і прийомів навчання; визначення ефективних методів і прийомів, що забезпечують формування всіх визначених Державним стандартом базової середньої освіти ключових компетентностей.

Мета статті – обґрунтувати психолого-педагогічні засади, визначити ефективні методи і прийоми формування ключових компетентностей учнів 7-9 класів на уроках англійської мови.

Методи дослідження. Аналіз літератури з проблеми дослідження, спостереження за освітнім процесом, узагальнення досвіду вчителів для обґрунтування психолого-педагогічних засад формування ключових компетентностей учнів 7-9 класів у процесі навчання англійської мови; анкетування для вивчення інтересу учнів до навчання іноземної мови.

Результати й обговорення. Формування ключових компетентностей в учнів 7-9 класів є об'єктивною необхідністю, що зумовлена актуальними потребами сучасного суспільства. Це фундаментальне завдання освітнього процесу, що визначає якість підготовки учнів до життя в умовах сьогодення.

Відповідно до Закону України «Про освіту», «компетентність – це динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистісних якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, проводити професійну та / або подальшу навчальну діяльність» (Закон «Про освіту») Державний стандарт базової середньої освіти України визначає ключові компетентності як «інтегровані характеристики особистості, які поєднують знання, уміння, навички, цінності та ставлення, необхідні для успішної самореалізації, активної участі в суспільному житті, професійної діяльності та навчання впродовж життя». (Держстандарт) Ключові компетентності формуються в освітньому, соціокультурному та інформаційному середовищі крізь призму різноманітних життєвих ситуацій.

Державний стандарт базової середньої освіти України визначає 11 ключових компетентностей:

- Вільне володіння державною мовою.
- Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами.
- Математична компетентність.
- Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій.
- Інноваційність.

- Екологічна компетентність.
- Інформаційно-комунікаційна компетентність.
- Навчання впродовж життя.
- Громадянські та соціальні компетентності.
- Культурна компетентність.
- Підприємливість і фінансова грамотність.

Ці компетентності є основою для формування всебічно розвиненої особистості, здатної адаптуватися до змін, ефективно взаємодіяти в суспільстві та досягати успіху в різних сферах життя.

Оскільки компетентність є особистісним надбанням, то формування будь-якої компетентності доцільно розглядати в психолого-педагогічному контексті. На думку психологів, важливу роль відіграють потреби й інтереси, що спонукають здобувачів освіти до активного навчання іноземної мови. Як свідчать результати анкетування, здебільшого учні вивчають іноземну мову для майбутньої професії (35,2%), для власного розвитку (23,3%), для того, щоб комфортніше почуватися в подорожах (15,7%), для полегшення роботи на комп'ютері (8,2%).

Учні мають бачити, що іноземна мова – це ключ до комунікації, інформації, подорожей, майбутньої професії. Саме в цей час у них зростає інтерес до практичного застосування знань. Тому практична спрямованість навчальних завдань є ключовим чинником формування стійкої мотивації до навчання іноземної мови.

У 7-9 класах учні активно формують комунікативні, соціальні та самоосвітні навички, тому важливо, щоб навчання було не лише пізнавальним, а й особистісно значущим. Особистісно орієнтований підхід зумовлює добір і застосування мовленнєвих ситуацій, у яких кожен учень може висловити власну думку, висловити своє ставлення. Наприклад, під час обговорення тем «*My Future Profession*», «*My Favourite Hobby*», «*Problems of Teenagers*» учні отримують змогу висловити власні думки, що підвищує мотивацію до навчання та формує їхню впевненість у використанні іноземної мови.

Ще одним потужним мотиватором має бути позитивна атмосфера на уроці. Використання пісень, відео, ігор, проектною роботи здатне суттєво підвищити інтерес до вивчення іноземної мови. Щоб зробити уроки цікавішими, дуже добре використовувати теми, близькі до життя підлітків, наприклад, якісь елементи та образи з сучасної популярної культури.

Учні 7–9 класів перебувають у підлітковому віці, який характеризується значними змінами. Як засвідчують психологічні спостереження, чи не найбільш різкі зміни відбуваються в когнітивній сфері підлітків. На цьому етапі свого дорослішання підлітки завершують перехід від конкретного до більш абстрактного мислення. Як зазначають дослідники, аналіз конкретних об'єктів та явищ більше не обмежується описом їх наочних характеристик (Пасічник, 2020). Натомість, учні починають аналізувати ситуацію більш логічно в парадигмі «причино-наслідкових» концепцій, можуть обмірковувати гіпотетичні ситуації (Piaget, 1950), у них формується вміння аналізувати та синтезувати інформацію. Саме в цей час учні вчаться виділяти головне, порівнювати факти, робити логічні висновки. Також у підлітковому віці формується критичне мислення. Учні все частіше починають ставити запитання, сумніватися в певних твердженнях, порівнювати

різні думки й погляди. Це важливо враховувати, добираючи творчі завдання, завдання, що передбачають аргументування та обстоювання власної думки.

«Спілкування підлітків – це специфічний вид міжособистісних стосунків. Групова гра та інші види сумісної діяльності виробляють необхідні передумови соціальної взаємодії, вміння підкорятися колективній дисципліні і у той самий час відстоювати свої права, співвідносити особисті інтереси із суспільними. Це також специфічний вид емоційного контакту. Усвідомлення групової належності, солідарності, товариської взаємодопомоги не лише полегшує підлітку автономізацію від дорослих, а й дає важливе почуття емоційного благополуччя і стійкості», – стверджують дослідники (П. Сахно, & Н. Теслик 2024, 130-131). Це зумовлює залучення учнів до парної, групової, проектної роботи, наприклад, під час вивчення теми «Shopping» учні отримують завдання підготувати та розіграти діалог у магазині. Таке завдання тренує не лише мовні навички, а й дає змогу застосувати мову в реальній життєвій ситуації, розвиває вміння здійснювати розрахунки (математична компетентність).

За спостереженнями психологів і вчителів, увага підлітків стає більш стійкою, ніж в учнів початкових класів, але ще нестабільною: учні легко відволікаються, особливо якщо матеріал здається їм нецікавим. Тому важливо враховувати чергування видів навчальної діяльності, інтерактивні і творчі завдання, роботу в парах або групах. Такі види робіт сприяють формуванню ключових компетентностей учнів: у процесі парної роботи учні можуть моделювати діалоги, наближені до реальних ситуацій. Крім того, вони вчаться слухати співрозмовника, домовлятися, обстоювати власну думку. Така взаємодія на уроках англійської мови створює комфортне середовище для спілкування, де учні можуть долати мовний бар'єр, підвищувати рівень комунікативних умінь.

Значні можливості для формування ключових компетентностей має групова робота, оскільки залучає учнів до співпраці, спонукає до відповідальності за спільний результат. Відзначимо доцільність проектної діяльності учнів з огляду на те, що в 7-9 класах учні вже мають певний рівень мовної підготовки, здатні до рефлексії, самостійної роботи з інформацією. Вони можуть скласти рекламний буклет, спланувати уявну чи реальну подорож. Під час виконання проєктів, створення колажів, презентацій, розв'язання комунікативних завдань учні розподіляють ролі, визначають перебіг діяльності, ухвалюють рішення, аргументують власну позицію, що сприяє формуванню в них умінь міжособистісного спілкування, ініціативності, креативності, критичного мислення.

В освітньому процесі варто якомога частіше давати учням можливість вибору тем проєктів, творчих робіт, діалогів, ситуаційних завдань відповідно до їхніх інтересів. Наприклад, пропонуючи кілька тем на вибір для написання твору чи складання діалогу, стимулюємо самостійність і відповідальність. Мотивація до навчання також підвищується, коли учні займаються тим, що їм більше подобається.

Тривалі спостереження за освітнім процесом у закладах загальної середньої освіти, бесіди з учителями англійської мови дали підстави визначити ефективні методи і прийоми формування тієї чи тієї ключової компетентності. Особливу роль приділено методу проєктів, що сприяє збагаченню словникового запасу учнів, розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності, комплексному формуванню ключових компетентностей.

Таблиця 1

Методи і прийоми формування ключових компетентностей учнів 7–9 класів у процесі навчання англійської мови

Назва ключової компетентності	Уміння, визначені Державним стандартом базової середньої освіти	Ставлення, визначені Державним стандартом базової середньої освіти	Методи і прийоми формування ключової компетентності в процесі навчання англійської мови
Вільне володіння державною мовою	працювати з інформацією; створювати усні й письмові тексти різної жанрово-стильової належності; обирати комунікативні стратегії з урахуванням культурних та особистісних відмінностей співрозмовників, «переваги та/або обмеження окремих груп чи осіб» [17]	Розуміння цінності рідної мови як чинника етнокультурної ідентичності, готовність спілкуватися рідною мовою	Порівняльний аналіз мовних явищ (слів, фразеологізмів, речень); комунікативний метод, робота з текстами відповідної тематики; пояснення значення слів, запозичених з англійської в українську мову; ідіом в обох мовах, ситуаційні завдання, метод проєктів («Мова як цінність», Fake friends: be careful!» (про слова, що викликають труднощі під час перекладу через схожість в обох мовах, але різне значення; «Українська vs англійська» (про запозичення з англійської в українську, їх доцільність» та ін.) .

Іншомовна комунікативна компетентність	Використовувати мовленнєвий досвід для вивчення англійської мови; пояснювати роль / значення мовних явищ та системи понять, за допомогою яких формується англійськомовна картина світу використовувати різноманітні стратегії для задоволення власних іншомовних комунікативних намірів; використовувати іноземні мови для розширення читачького досвіду, читачьких інтересів	готовність до міжкультурного діалогу; розуміння важливості оволодіння англійською мовою; готовність спілкуватися англійською мовою; дотримання культури спілкування; повага до культурних та особистісних відмінностей співрозмовників; усвідомлення та урахування переваг та/або обмежень окремих груп чи осіб; толерантність до представників іншого народу, носіїв іншої мови, культури, звичаїв і способу життя розуміння потреби популяризації України у світі англійської мови	аудіолінгвальний метод, Test-teach-test / ТТТ, комунікативний метод, робота в парах, групах, ситуаційні завдання; метод проєктів «My travel blog», «Famous people who inspire me»;
---	---	---	---

Математична компетентність	установлювати причинно-наслідкові зв'язки; виокремлювати головну та другорядну інформацію; формулювати визначення; логічно обґрунтовувати висловлену думку; трансформувати інформацію з тексту в таблицю, колаж, схему і навпаки	готовність до пошуку різноманітних способів розв'язання комунікативних проблем	робота в парах, групах, ситуаційні завдання, що передбачають підрахунки (шопінг, подорож, харчування тощо), побудова графіків витрат, вивчення назв одиниць вимірювання конвертація одиниць вимірювання (кілометри у милі), розв'язання математичних задач, метод просктів «Складання раціону» (із підрахунком калорій), «Витрати кишенькових грошей» (із побудовою графіків, діаграм витрат) тощо.	ситуаційні вправи, вправи на встановлення відповідності між термінами і їх тлумаченнями, кросворди, дебати з тем, пов'язаних із новими технологіями, робота в парах і групах, метод просктів («Важливість води», «Розумний дім» тощо)
Компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій	висловлювати гіпотези, описувати процеси власної діяльності з використанням мовних і мовленнєвих засобів англійської мови	прагнення поглиблювати уявлення про цілісну наукову картину світу для суспільно-технологічного розвитку		

Формування інноваційності	«презентувати власні ідеї, бачення, інноваційні погляди зрозуміло, грамотно, креативно, використовуючи доцільні засоби вираження мовлення мобілізувати ресурси (зокрема нематеріальні та цифрові) через комунікацію для провадження інноваційної діяльності ефективно використовувати різні комунікативні стратегії для розв'язання життєво важливих проблем, зокрема в ситуаціях неоднозначності та непевності»	відкритість до інновацій, готовність продукувати нові ідеї, спонукати до цього інших осіб	Метод проєктів («Ремікс казки» сучасна інтерпретація казки англійською мовою, «Бізнес-ідеї для підлітків» тощо), прийоми активізації уваги: а що було б... (якби люди вміли літати?, якби не вчили іноземні мови в школах? якби не винайшли інтернет?); написання есе англійською мовою, ситуаційні вирази (запропонуйте ефективні застосунки для навчання англійської мови та інших предметів), розв'язання проблемних ситуацій (вам треба привітати друга або подругу з днем народження, але ви маєте лише 50 гривень); підготовка рекламних слоганів тощо.
Екологічна компетентність	використовувати потенціал текстів щодо висвітлення діяльності людини як частини природи; використовувати комунікативні стратегії для реалізації екологічних проєктів, формування екологічної культури та забезпечення сталого розвитку суспільства	інтерес до здобутків українських і зарубіжних авторів, які зробили вагомий внесок у формування та поширення ідей сталого розвитку суспільства	метод проєктів («Тиждень збереження води», «Тиждень без пластику» тощо), ситуаційні завдання, написання есе, підготовка колажів, плакатів на екологічну тематику, робота в парах груп

Інформаційно-комунікаційна компетентність	використовувати різні види сприймання текстів для пошуку, оброблення, аналізу та добору інформації; діяти за алгоритмом у процесі складання плану для розв'язання комунікативних завдань; комунікувати грамотно і безпечно в інформаційному просторі; розрізняти емоції інших осіб у контексті комунікації; розпізнавати маніпулятивні технології та протистояти їм; використовувати сучасні цифрові технології для розширення читачького досвіду та кола читачьких інтересів	задоволення пізнавального інтересу в інформаційному середовищі; пратнення етично взаємодіяти у віртуальному просторі; готовність дотримуватися авторських прав; пратнення особистісного розвитку як компетентного мовця і читача за допомогою цифрових технологій	підготовка мультимедійних презентацій, складання хмар слів, колажів, використання електронних словників, підготовка проєктів («Я вивчаю англійську онлайн», «Мій фаворит у навчанні» (презентація мобільного застосунку, який використовують у навчанні), «Мій блог» (створення англійського блогу), «Безпека онлайн» (створення англійських постерів, інфографіки) тощо, ситуаційні завдання, робота в парах, групах та ін.
Навчання впродовж життя	визначати власні комунікативні потреби, цілі та способи їх досягнення використовувати ефективні прийоми вивчення англійської мови з урахуванням власного стилю навчання; постійно збагачувати словниковий запас, використовуючи словники і довідкові ресурси; здійснювати самооцінювання результатів діяльності, рефлексію; користуватися різними видами бібліотек та орієнтуватися в бібліотечних ресурсах	прагнення вдосконалювати власне мовлення впродовж життя; розвивати мовну інтуїцію; руйнування власних мовних і комунікативних бар'єрів; усвідомлення та подолання стереотипів; розуміння ролі читання текстів, у тому числі англомовних, для гармонійного розвитку і самовдосконалення; прагнення збагачувати читачький і мовленнєвий досвід	використання онлайн-ресурсів, зокрема словників Oxford Learner's Dictionary, Cambridge Dictionary; ситуаційні вправи, метод проєктів «Англійська для майбутньої професії», «Англійська щодня» (учні відстежують, у яких ситуаціях застосовують англійську мову впродовж певного часу – уроки, перегляд фільмів, слухання пісень тощо, візуалізують цю інформацію, роблять висновки.

Громадянські та соціальні компетентності	громадянські компетентності «аргументовано і грамотно висловлювати власну громадянську позицію; використовувати комунікативні навички та багатомовність для ведення міжкультурного діалогу; уникати дискримінування інших осіб у своїх висловлюваннях та діях; критично оцінювати інформацію з різних джерел; формувати та обстоювати особистісні ціннісні орієнтири, спираючись на цінності українського народу, його історико-культурні надбання і традиції в європейському ціннісному контексті; соціальні компетентності використовувати ефективні комунікативні стратегії для співпраці в групі; використовувати мову ненасильницького спілкування враховувати вплив слова на психічне здоров'я людини; відповідально використовувати мовні виражальні засоби враховувати особистісні та культурні відмінності співрозмовників; застосовувати комунікативні стратегії для протистояння деструктивним та маніпулятивним впливам; конструктивно спілкуватися в різних соціальних середовищах із дотриманням принципів свободи особистості	сприйняття громадянських цінностей, актуалізованих у текстах; шанування української культури, толерантне ставлення до інших культур; плекання українських національних цінностей, повага до цінностей інших народів і культур; відкритість до культурного різноманіття за допомогою вивчення мови (мов) та здійснення міжкультурної комунікації; повага до права та законодавства щодо забезпечення функціонування української мови як державної; утвердження права на власну думку; готовність до налагодження контактів з іншими особами; прагнення до пізнання суспільного досвіду України та інших держав через мову та культуру	ситуаційні вправи, метод проектів («Що означає бути відповідальним громадянином?», «Мова має значення» про важливість добору мовних засобів, «Наша шкільна громада» про правила, традиції школи, гуртки, клуби, роль учнівського самоврядування у шкільному житті написання есе відповідної тематики (права людини, проблеми громади тощо), підготовка плакатів, що містять соціальну рекламу (про толерантне ставлення, критичне оцінювання інформації, важливість підтримувати рідних і близьких тощо); аналіз медіаконтенту, дебати тощо.
---	---	---	---

Культурна компетентність	використовувати мову для духовного, культурного та національного самовираження; сприймати та осмислювати цінності, актуалізовані в текстах; використовувати досвід взаємодії з творами мистецтва в життєвих ситуаціях для формування власного світогляду та збагачення досвіду; створювати тексти з вираженням власних ідей, досвіду і почуттів та використовувати відповідних художніх засобів	відкритість до міжкультурної комунікації, усвідомлення індивідуальних і соціальних стереотипів, що можуть міститися в тексті; зацікавленість світовими культурними здобутками	метод проєктів («Українські традиції», «Британські традиції», «Українська / британська / американська кухня», «Роль британської / американської літератури у світовому контексті»); ситуаційні вправи «Подорож», «Калейдоскоп культур», «Відвідаємо музеї світу», онлайн-екскурсії, написання есе відповідної тематики, прийом капсула культури та ін.
Підприємливість і фінансова грамотність	ініціювати учну, письмову та онлайн-взаємодію англійською мовою для розвитку ідей та її реалізації; презентувати власну ідею та ініціативи зрозуміло, грамотно, з використанням доцільних виражальних засобів; використовувати комунікативні стратегії для формування власних пропозицій і рішень; опікуватися англійською мовою власні вміння та компетентності стосовно варіантів кар'єри, розвитку підприємницьких і соціальних ініціатив; пояснювати значення заощадження, інвестування, запозичення, страхування тощо; обговорювати й планування доходів та витрат для допомогою ефективних комунікативних стратегій	готовність брати відповідальність за себе та інших осіб відповідальне ставлення до мовленнєвого вчинку; розуміння ролі комунікативних умінь, читацького досвіду для успішної самореалізації, зокрема у професійній кар'єрі та діловому середовищі; усвідомлення важливості спілкування англійською мовою для забезпечення добробуту і фінансового успіху; готовність обстоювати важливість збільшення доходу, осядає та раціонального використання коштів	ситуаційні завдання (планування доходів і витрат, обговорення уявного і реального бюджету), метод проєктів «Від хобі до бізнесу» збір інформації про людей, які перетворили хобі в бізнес, планування, як перетворити власне хобі на бізнес; «Розумний шопінг» (раціональне споживання, планування витрат; «Потреби і бажання» (як розрізнити потреби і бажання, аналіз прикладів із художніх творів, кінофільмів, власного життя; робота в парах, групах тощо.

Формування ключових компетентностей здобувачів освіти передбачає послідовність і системність. Крім того, у полі зору педагога мають постійно перебувати всі одинадцять ключових компетентностей. З огляду на це доцільно заздалегідь планувати зміст вправ і завдань, тематику проєктів, зміст ситуаційних завдань, щоб уникнути акцентування уваги на формуванні якоїсь однієї компетентності за рахунок інших. Звісно, з огляду на специфіку предмета, основне місце на уроках англійської мови посідає формування іншомовної комунікативної компетентності, що є предметною, інші ж компетентності формуються шляхом використання текстів відповідної тематики, ситуаційних завдань, проєктів. У цьому контексті важливо поєднати зусилля вчителів різних шкільних предметів. Оскільки іноземна мова має точки дотику з усіма шкільними предметами, акцентуємо на необхідності системної реалізації міжпредметних зв'язків англійської мови з іншими предметами. Науковці (Н. Басай, Н. Бігич, С. Ніколаєва, Т. Полонська, В. Редько та ін.) обґрунтували необхідність установаження зв'язку між англійською і українською мовами, англійською мовою і зарубіжною літературою, історією, образотворчим мистецтвом тощо. Тож, вочевидь, має місце припущення, що можливості застосування відомостей з інших предметів позитивно впливають на розвиток ключових компетентностей.

Висновки дослідження та перспективи подальших розвідок. Формування ключових компетентностей учнів є відповіддю закладів освіти на сучасні виклики і суспільні потреби. Державні документи наголошують на важливості цієї роботи, пропонують учителям перелік умінь і ставлень, що мають бути сформовані в межах певної освітньої галузі. Вивчення психолого-педагогічних джерел дає підстави до таких узагальнень: ефективність формування ключових компетентностей учнів 7-9 класів у процесі навчання англійської мови значною мірою залежить від урахування психологічних особливостей учнів та добору відповідного дидактичного інструментарію, зокрема методів і прийомів, що стимулюють учнів до інтерактивної взаємодії в різних видах мовленнєвої діяльності, розв'язання проблем, роботи в команді; зумовлюють структурування змісту навчання англійської мови на основі необхідного рівня складності завдань із послідовною орієнтацією на актуалізацію особистісних якостей здобувачів освіти.

Перспективи подальшого розроблення проблеми дослідження вбачаємо в розробленні інструментарію оцінювання рівнів сформованості ключових компетентностей здобувачів освіти.

Використані джерела

- Бойчук, В.С.(2024) Потенціал уроків іноземної мови як площини формування міжкультурної компетентності підлітків. Освіта та педагогічна наука. 3(187). 24–37. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2024-3\(187\)-24-37](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2024-3(187)-24-37).
- Буренко, В. (2018) Основні аспекти формування в учнів ключових компетентностей на уроках іноземної мови. Іноземні мови в школах України.1. 2-12.
- Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 898 від 30 вересня 2020 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>

Закон України «Про освіту». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Пасічник, О. (2023) Переосмислення вікових психологічних особливостей учнів 7-9 класів та їх вплив на оволодіння іноземною мовою. *Український педагогічний журнал*. 4. 115-130. <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/711/797>

Сахно, П.І., Теслик Н.М. (2024) Вікова психологія : конспект лекцій. Суми : Сумський державний університет. 190. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/97861>

Piaget, J. (1950). *The psychology of intelligence*. New York: International Universities Press.

References

Boychuk, V.S.(2024) Potensial urokiv inozemnoyi movy yak ploshchyny formuvannya mizhkul'turnoyi kompetentnosti pidlitkiv. *Osvita ta pedahohichna nauka*. 3(187). 24–37. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2024-3\(187\)-24-37](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2024-3(187)-24-37).

Burenko, V. (2018) Osnovni aspekty formuvannya v uchniv klyuchovykh kompetentnostey na urokakh inozemnoyi movy. *Inozemni movy v shkolakh kukrayiny*.1. 2-12.

Derzhavnyy standart bazovoyi seredn'oyi osvity, zatverdzenyy postanovoyu Kabinetu Ministriv Ukrainy № 898 vid 30 veresnya 2020 roku. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>

Zakon Ukrainy «Pro osvitu». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> Pasichnyk, O. (2023) Pereosmyslennya vikovykh psykholohichnykh osoblyvostey uchniv 7-9 klaviv ta yikh vplyv na ovodinnya inozemnoy movoyu. *Ukrayins'kyy pedahohichnyy zhurnal*. 4. 115-130. <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/711/797>

Sakhno, P.I., Teslyk N.M. (2024) Vikova psykholohiya : konspekt lektsiy. Sumy : Sums'kyy derzhavnyy universytet. 190. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/97861>

Piaget, J. (1950). *The psychology of intelligence*. New York: International Universities Press.

Igor Goroshkin, Candidate of Pedagogical Sciences (PhD), Head of the Department of Teaching Foreign Languages, Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PRINCIPLES OF FORMING KEY COMPETENCES OF STUDENTS IN GRADES 7-9 IN THE PROCESS OF LEARNING THE ENGLISH LANGUAGE

Abstract. The article addresses the problem of determining the psychological and pedagogical principles of forming key competencies of students in grades 7-9 in the process of learning English. It is emphasized that the formation of any competence should be considered in a psychological and pedagogical context, since competence is a personal asset. The analysis of the source database demonstrates the importance of taking into account research on age psychology, which allows matching exercises and tasks with the age characteristics of students in grades 7-9 for the formation of key competencies in English lessons. The results of the student survey made it possible to determine the interests of students in learning a foreign language. The skills and attitudes defined by the State Standard of Basic Secondary Education, which are components of eleven key competencies, and a guideline for selecting appropriate

methods and techniques that have competence potential, are considered. Through observation of the educational process in general secondary education institutions and conversations with English teachers, effective methods and techniques for forming a particular key competency have been identified. A special role is given to the project method, which contributes to the enrichment of students' vocabulary, the development of all types of speech activity, and the comprehensive formation of key competencies.

Keywords: psychological and pedagogical principles, age characteristics, key competencies, English, students in grades 7-9.